

3rd International Scientific
and Practical Internet Conference

«Progressive Opportunities and
Solutions of Advanced Society»

ISBN 978-617-8293-57-4

Editorial board of International Electronic Scientific and Practical Journal «WayScience»
(ISSN 2664-4819 (Online))

The editorial board of the Journal is not responsible for the content of the papers and may not share the author's opinion.

**Progressive Opportunities and Solutions of Advanced Society:
Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet
Conference, November 6-7, 2025. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine,
200 p.**

ISBN 978-617-8293-57-4

3rd International Scientific and Practical Internet Conference "Progressive Opportunities and Solutions of Advanced Society" is devoted to research and discussion in various aspects of modern world development.

Topics cover all sections of the International Electronic Scientific and Practical Journal "WayScience", namely:

- public administration sciences;
- philosophical sciences;
- economic sciences;
- historical sciences;
- legal sciences;
- agricultural sciences;
- geographic sciences;
- pedagogical sciences;
- psychological sciences;
- sociological sciences;
- political sciences;
- philological sciences;
- technical sciences;
- medical sciences;
- chemical sciences;
- biological sciences;
- physical and mathematical sciences;
- other professional sciences.

Dnipro, Ukraine – 2025

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВОЄННО-МЕМОРІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНА

Михайліченко М.А.

кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри державно-правових дисциплін та українознавства
Сумського національного аграрного університету

Воєнно-меморіальна робота у Федеративній Республіці Німеччина є одним із ключових напрямів державної політики у сфері національної пам'яті. Її метою є не лише вшанування полеглих, але й глибше завдання – осмислення суспільством трагічного досвіду минулого, виховання почуття відповідальності за мир і демократію. Недаремно догляд за військовими похованнями закріплено в Основному законі ФРН як державний обов'язок, що підкреслює особливу увагу до питань збереження історичної пам'яті [1, с. 62].

Початок системного правового регулювання у цій сфері було покладено ще у 1922 році, коли був прийнятий Закон «Про збереження військових поховань світової війни». Цим документом держава взяла на себе відповідальність за постійне збереження та догляд за могилами німецьких військовослужбовців, які загинули під час Першої світової війни, а також за поховання вояків союзних військ та цивільних осіб, померлих під час інтернування. Таким чином, було створено правову основу для формування державної системи догляду за військовими могилами [2].

Після Другої світової війни питання меморіальної роботи набуло нового змісту. У 1952 році було ухвалено Закон «Про догляд за військовими похованнями», який значно розширив перелік категорій осіб, поховання яких підпадали під державну опіку. До них віднесено не лише військовослужбовців, а й цивільних жертв війни, іноземців, осіб, що померли у полоні [3]. Однак, навіть цей закон залишив поза увагою окремі категорії жертв нацистського режиму – зокрема, дітей іноземних робітників, жертв програми евтаназії та репресованих військовою юстицією [4].

У 1965 році відбувся якісний перехід у розумінні місії воєнно-меморіальної роботи – був ухвалений Закон «Про збереження могил жертв війни та тиранії». Цей документ започаткував нову концепцію рівності всіх жертв – як військових, так і цивільних. Вперше у законодавстві з'явився термін «жертви війни та тиранії», що підкреслювало антитоталітарний підхід до збереження пам'яті. Закон гарантував усім похованням охоронний статус – так зване «право на вічний спокій» («Ruherecht»), забороняючи будь-яке знищення або переміщення могил без спеціального дозволу [5].

Відповідальність за реалізацію воєнно-меморіальної політики у ФРН розподілена між федеральним урядом і землями. Федеральні землі зобов'язані забезпечувати облік, облаштування, ремонт і догляд за похованнями (зазвичай вони покладають справу безпосереднього догляду підпорядкованим ним адміністративним одиницям), а уряд компенсує їхні витрати через Федеральне відомство з адміністративних питань (Bundesverwaltungsamt). Проте обсяги фінансування не завжди відповідають реальним потребам – у багатьох громадах, як-от у Вендні (Північний Рейн-Вестфалія), виділені державні кошти покривають лише половину фактичних витрат [6;7].

Вагомий внесок у практичну реалізацію меморіальної політики здійснює Народний союз Німеччини з догляду за військовими похованнями (Фольксбунд). Вона діє за дорученням федерального уряду за кордоном, опікуючись німецькими військовими похованнями на підставі двосторонніх угод із понад 40 державами. Діяльність Фольксбунду здебільшого фінансується з приватних внесків і пожертв, а також частково – з державного бюджету [8].

Попри високий рівень організації, німецька модель не позбавлена суперечностей. У ФРН точаться тривалі суспільні дискусії щодо того, що універсальне тлумачення поняття «жертви війни і тиранії» іноді призводить до моральних колізій, коли поруч поховані як жертви, так і воєнні злочинці. Прихильники такої практики пояснюють її необхідністю створення місць «роздумів та відповідальності за минуле», однак опоненти вважають, що це є морально неприйнятним і принижує пам'ять невинно загиблих [9].

До сучасних викликів німецької воєнно-меморіальної системи належать її недостатнє фінансування (так, загальне недофінансування потреб Фольксбунду станом на 2025 р. оцінюється приблизно у 50 мільйонів євро), нестача кадрів, відставання у реконструкції меморіалів і цифровізації. Попри це, федеральний уряд продовжує збільшувати обсяги підтримки: у 2025–2026 роках бюджетні асигнування на догляд за військовими кладовищами були підвищені на 20% і досягли 30 млн євро [10; 11].

Отже, німецький досвід засвідчує, що ефективна воєнно-меморіальна робота можлива лише за умови наявності чіткої законодавчої бази, сталого фінансування та активної участі громадськості. Важливим є також усвідомлення того, що пам'ять про війну має бути не лише обов'язком держави, але й моральним орієнтиром для всього суспільства.

Список літератури:

1. Основний закон Федеративної Республіки Німеччина. Deutscher Bundestag, Berlin, 2024. 142 с.
2. Gesetz über die Erhaltung der Kriegsgräber aus dem Weltkrieg vom 29. Dezember 1922, RGBl. I S. 25. URL: <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=dra&datum=1923&page=160&size=13>
3. Gesetz über die Sorge für die Kriegsgräber (Kriegsgräbergesetz) vom 27. Mai 1952. URL: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&jumpTo=bgbl152s0320.pdf
4. Opfer von Krieg und Gewaltherrschaft – Köln. URL: <https://museenkoeln.de/ns-dokumentationszentrum/Opfer-von-Krieg-und-Gewaltherrschaft>
5. Gesetz über die Erhaltung der Gräber der Opfer von Krieg und Gewaltherrschaft (Gräbergesetz). Ausfertigungsdatum: 01.07.1965. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/gr_bg/Gr%C3%A4bG.pdf
6. Allgemeine Verwaltungsvorschrift zum Gräbergesetz (GräbVwV) in der Fassung vom 12. September 2007. URL: https://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_12092007_313376400101.htm
7. Kriegsgräberfürsorge Kriegsgräber im In- und Ausland. URL: <https://www.wenden.de/rathaus-service/dienstleistungen-a-z/detailseite/dienstleistung/show/kriegsgraeberfuersorge>
8. Загребльний В., Беккер О. Пам'ятай і шануй: історія Народного союзу Німеччини, який доглядає за військовими похованнями. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/11/23/pamyataj-i-shanuj-istoriya-narodnogo-soyuzu-nimechchyny-yakyj-doglydaye-za-vijskovymy-pohovannyamy/>
9. Situation der Kriegsgräberpflege im In- und Ausland. Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Matthias Nölke, Katja Suding, Dr. Jens Brandenburg (Rhein-Neckar), weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP. URL: <https://www.fdpbt.de/sites/default/files/2020-09/Kriegsgr%C3%A4ber.pdf>
10. Sicherung, Professionalisierung und Vernetzung der Gedenkstättenarbeit. Positionspapier der Arbeitsgemeinschaft der KZ-Gedenkstätten in der Bundesrepublik Deutschland. URL: <https://www.gedenkstaetten-hamburg.de/de/aktuelles/news/sicherung-professionalisierung-und-vernetzung-der-gedenkstaettenarbeit>

11. Mehr Geld für Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge. Kultur und Medien —
Ausschuss — hib 412/2025. 10.09.2025. URL:
<https://www.bundestag.de/presse/hib/kurzmeldungen-1108332>